

A bemutatott terület besorolása

1. Északi-középhegység

1.9. Mátra

- 1.9.1. **Északi-Mátraalja** (Mátralába, Parád-Recski medence) Sramkó G.
 1.9.2. **Központi-Mátra** (Magas-Mátra, Nyugati-Mátra, Keleti-Mátra, Déli-Mátra) Molnár Cs - Sramkó G.
 1.9.3. **Déli-Mátraalja** (Nyugati-Mátraalja, Keleti-Mátraalja) Molnár Cs.

1.9. Mátra A Belső-Kárpáti-Vulkáni vonulat döntően miocén korú (15 - 20 millió évvel ezelőtti) *piroxénandezit*ből felépülő tagja az Alföld peremén. Fő tömegét lávaközetek és piroklasztitok adják. Az előbbieket elsősorban különböző piroxénandezit-változatok alkotják, emellett kevés más andezit-típus (hiperszténandezit, amafitos andezitek, stb.) is megemlíthetünk. A piroklasztitokat főképp andezit-, riolit- és dácittufa képviseli. Üledékes közetek közül kiemelhető a hegység fekvését alkotó agyagmárga (slír) és homokkő változatok, valamint pannon üledékek (lignittelepes homok és agyag) a déli oldalon. Alárendelten megjelenik diatómás összlet, kevés mészkő-változat (VARGA et al. 1975).

Az utóbbi évek geomorfológiai kutatásai szerint (SZÉKELY 1996) a miocén korú vulkán központja egy nagy méretű *kaldera*, (Havas - Tót-hegyes - Galya-tető - Kékes - Sár-hegy jelöli ki), és egy kisebb tőle észak-nyugatra (Szalajkás-tető - Hideg-kút-hegy - Óvár - Ágasvár - Vörös-kő - Piszkás-tető - Tót-hegyes jelzi). A Keleti-Mátra a vulkán keleti, míg a Keleti-Cserhát a nyugati lávatakarója, és a Nyugati-Mátra hasadékvulkanizmus eredménye.

A vulkán már működésének korai szakaszában megdőlt, déli szárnya a mélybe süllyedt, míg északi része kiemelkedett, miközben folyamatosan erodálódott. Északi szárnyát az erózió - a rajta lévő kemény „andezitsapka” miatt - meredek lejtővel lassan koptatja, hátrálásra kényszeríti, miközben napvilágra kerülnek a szubvulkáni képződményei. A déli, mélybe süllyedt részt pannon korú üledék temeti be; mélyen az Alföld alatt vastag andezitrétegek húzódnak. A Mátra erősen *aszimmetrikus, félkalderás vulkánroncs*.

A glaciálisok során erős periglaciális hatás érte a területet, így igen gazdag *periglaciális formakincs* (krioplanációs falak és teraszok, kötengerek, stb.) keletkezett. Az északi oldalon jellemzőek a csuszamlással keletkezett mélyedések, vápák. Az Alföld felől jelentősebb lösztakarót is kapott, de ez erősen lepusztult, ma már csak foszlányokban lelhető fel és elsősorban a déli hegylábi és a Zagyva-völgyi területeken jelentős.

Felszíni vízfolyásokban viszonylag gazdag, sok az időszakos vízű ér, patak, melyek vizét állandó vizű, felsőszakasz-jellegű nagyobb patakok gyűjtik össze. Fő vízvázalásztói a kalderaperemeket rajzolják ki, ezekről általában észak-déli irányú patakok indulnak ki, melyek a déli, lankás oldalon hosszan bevágódtak, míg az északi meredek oldalon jóval rövidebbek. A Zagyva és a Tarna vízgyűjtő területe.

Növényföldrajzilag az egész Mátra az *Agriense* flórajárásba sorolt.

Határait nyugaton és északon, északnyugaton a Zagyva-völgy, észak, északkeleten és keleten a Tarna-völgy, délen a Tápióvidék képi.

1.9.1. Északi-Mátraalja A hegység északi részét lekoptató erózió által exhumált szubvulkáni terület, melyen jellemzőek a lakkolitok és kipreparálódott telérek. Feltárul a feküüledék (slír és homokkő-változatok), lakkolitok és telérek anyaga (karbonátos piroxénandezit, amfibolandezit és piroxénandezit), valamint az ún. középső- és alsó-riolitufa. A meredek, északi lejtőkön röviden bevágódtak, észak-déli irányú patakok sokasága fut, melyek a Felső-Zagyva és a Parádi-Tarna bal partjának vízgyűjtőterületéhez tartoznak. Magasabban jelennek meg csuszamlásos mélyedések lápi, mocsári növényzettel (ágasvári Nadas-tó, Nagy-Dobodén-tó, parádi Fekete-tó). A feküüledékben (homokkő) mély, szurdokszerű völgyek is kialakulnak, melyek sajátosan hűvös mikroklímát teremtenek. Ennek szép példája a parádi Macskalyuk-völgy, ahol a *Phegopteris connectilis* is előkerült.

Növénytakaróját a magasabb területeken és ezek alatt extrazonálisan szubmontán bükkös (Melittio-Fagetum sylvaticae), lejjebb gyertyánosodó állományok, míg a völgytalp közelében és a kipreparálódott szubvulkáni formák déli oldalán xerotherm tölgyesek (elsősorban Quercetum petraeae-cerris) adják. A völgyekben hegyi égerligetek (Aegopodio-Alnetum) jellemzőek, míg az ágasvári Nadas-tóban Calamagrostio-Salicetum cinerae díszlik. Az itt-ott felszínre bukkanó, kisavanyodó homokkővön északi kitétségekben Genisto pilosae-Quercetum petraeae is kialakul (KOVÁCS 1964). A mezofil erdők fajtái általánosan elterjedt Fagetalia fajok, az égerligetekben igen jellemző a *Dryopteris carthusiana*, ami a Zagyva-völgyig lejut (Mátramindszent: Hetenyé-árnyék), a *Dryopteris dilatata* pedig Felsőlengyendnél is megvan. Érdekes a *Hottonia palustris* előfordulása a parádi Fekete-tóban (BOROS in SOÓ 1937). A xerotherm tölgyesek közül a hegylábiakat javarészt ültetett erdők (erdeifenyvesek, vöröstölgyesek, akácok) váltották fel, míg a kipreparálódott formákon megmaradtak. Kiemelendő Quercetea pubescenti-petraeae elem a *Limodorum abortivum* a parádi Vár-hegyen (KOVÁCS 1964) és a *Vicia sparsiflora* a parádfürdői Fehér-kőn (FARKAS 1999). A délies lejtőkön lejtősztyepek is akadnak, így a Semereg-szoba déli oldalán, ahol a *Stipa tirsia* és a *Stipa pulcherrima* is megvan. A Kékes alatti Som-hegy nyugati oldalán áll a Mátra eddig ismert egyetlen Tilio-Fraxinetum társulása, mely igen szép kifejlődésű. Ismert innen a *Carex brevicollis*, a *Piptatherum virescens*, (KOVÁCS - MÁTHÉ 1965) a *Melica picta*. Az itt lévő tölgyesből - egyebek mellett - *Muscari botryoides*, *Cytisus ciliatus* került elő. A fenti adatok csupán szórványadatok, Kovács Margit és Máthé Imre vizsgálatai kapcsán dolgozott az ötvenes-hatvanas években a Parád-Recski medence egyes részein (KOVÁCS 1964, KOVÁCS - MÁTHÉ 1965, MÁTHÉ - KOVÁCS 1961), míg a Mátralába egyes területein a szerző gyűjtött néhány adatot (HARMOS - SRAMKÓ 2000).

A terület az *Agriense* flórajárásba sorolt. Florisztikai adatközlés szempontjából jellegzetes helyek: ágasvári Nadas-tó, Hajnács-hegy, Hársas-tető, Som-hegy, parádi Fekete-tó, Fehér-kő.

Határai:

északon: A Felső-Zagyva völgy Maconkától (Bátonyterenye) Mátramindszent vá.-ig, a Zagyva és a Tarna vízrendszerének választóján át a Balla-patak völgye és Recsknél a Parádi-Tarna völgye.

nyugaton: Bátonyterenyénél a Felső-Zagyva völgy bal partja, majd a Kecskés-patak völgyén fel, aztán nyugatra a Kőerdő-tető alatti völgyön, majd a Madarász-patak, a Marton-réti nyergen át a Kövicses-patak, a Hegyes-hegyet körbevéve felfut Óvár alá.

délen: a Magas-Mátrától az 550m-es tszf-i magasságvonal különíti el Óvártól kiindulva Som-hegy nyugati széléig, itt azt délen kikerülve újra ezen a magassági vonalon fut a Cserepes-tető keleti oldalig.

keleten: a Cserepes-tetőtől a Csiklósd és a Borostyános közti völgyön fut le a 400 m-es szintvonalig, és ezen halad Csákányköt és Györke-tetőt kikerülve a Remete-tető alatti forrásig, ahol az itt eredő Baj-patakon fut le a Parádi-Tarna völgyébe.

Az ide tartozó két kistájat (nyugaton a *Mátralába*, keleten a *Parád-Recski medence*) a Harangláb-tölgystől induló vízválasztó gerincrendszer különíti el, ami egybeesik a megyehatárral.

Érintett községhatárok:

Bátonyterenye (DNy-DK), Bodony (D-ÉNy-É-K), Dorogháza (Ny-D-K), Mátraballa (Ny-D), Mátradercske (D-DNy), Mátramindszent (DNy-D-DK), Mátraterenye (DK), Parád (ÉNy-É-ÉK), Parádsasvár (É-K), Recsk (DNy-DK), Sirok (DNy), Szuha (D), Tar (ÉK-DK).

Községhatárai a Felső-Zagyva völgygel, a Felső-Tarnai-dombsággal, a Központi-Mátrával és a Tarna-völgygel közösek.

Sramkó Gábor

1.9.2. Központi-Mátra A hegység központi részét képező, az Alföld felé megdőlt vulkánroncs felszínén lévő képződményei jelölik ki határait. Északon magasabb (600 m feletti) terület, ami dél felé lankás lejtővel tűnik el a Mátraalja fiatal üledékei alatt. A keleti és nyugati szárnyát lávatakarók adják, amelyek a Zagyva-völgyére és a Tarna-völgyére lejtnek. Döntő módon piroxénandezitből áll, emellett a „középső- és felső riolituffa” bukkán felszínre. Üledékes kőzetek csak a déli részen tűnnek fel, Gyöngyöspata környékén diatómaföldes összlet, a Zagyva-völgyi és a déli-mátrai hegylábban homok és agyag uralkodik, Gyöngyörtarjától Domszlóig pedig lejtőtörmelék alkotta lehorodott anyag jelenik meg.

Az északi részeket (Magas-Mátra) a felső, ún. fedőandezit megvédte a lepusztulástól, ezért itt 600 m tszf-i térszíneket találunk, illetve emiatt az északi lejtő meredeken szakad le. Főként az északi oldalon igen gazdag a periglaciális formakincs, a nagy méretű krioplanációs falak (Ágasvár, Szamár-kő, Nagy-sziklás, Sor-kövek, Sas-kő, stb.) és kötengerek (Szamár-kő, Galyavár, Gabi-halála, Sötét-lápa, stb.) reliktum jellegű élőhelyek. A Galya-tetőtől a Hidegkút-hegyig terjedő északnyugati kis kaldera roncsában kis lejtésű medence jellegű terület található, melyben évszázadok óta emberi települések (huták) vannak.

Az északi lejtőn nagyszámú csermely, patak ered, amelyek az Északi-Mátraaljára lépnek át, míg a déli oldal forrásainak vizét nagyobb, hosszán bevágódó, párhuzamos, észak-déli irányú patakok vezetik a Déli-Mátraalja felé. Az északi lejtőkön jellemzőek a csuszamlásos vápákban lévő, állandó vizű kisebb-nagyobb mocsarak, lápok (Martalóc-láp, Fekete-tó, Bagoly-kötő, Körös-mocsár, Pisztrángos-tó feletti mocsár, stb.). A Nyugati-Mátra déli részén üledékből kiemelkedő kiterjesztési központok (Nagy-hársas, apci Somlyó, Kopasz-hegy) jellemzőek, míg északabbra az É-D-i irányú, magas „fedőandezittel” védett) főgerincről merőlegesen lefutó, kipreparálódott telérek (bércek), közöttük a Zagyvába futó rövid, időszakos vizű patakok jellemzik. A Keleti-Mátra a központi vulkán keleti, lávatakaróval fedett szárnya, amely lávatakaróba több, párhuzamosan futó É-D-i irányú hosszú völgy vágódott be. A kistáj északi, magasabb részén megmaradt a „fedőandezit”, ennek északi letörésén kisebb-nagyobb krioplanációs falak képződtek (pl. Gazos-kő).

Az *Agriense* flórajárásba sorolt terület. Ennek a legnagyobb kiterjedésű középtájnak a legváltozatosabb és legkutatottabb a növénytakarója, ezért kistáji bontásban kerül ismertetésre.

Magas-Mátra Északon az 550, délen* a 600 m tszf-i magasságvonalak által határolt, „fedőandezittel” többé-kevésbé beborított terület, melynek lepusztulását ez utóbbi védte meg. Flórája montán elemekben kiemelkedően gazdag (*délen a Nagy-patak felső szakaszát levágja a határ). A szubmontán bükköiseiben megjelenő, „montánabb” jellegű fajok (*Polystichum aculeatum*, *Lunaria rediviva*, *Scopolia carniolica*, *Astrantia major*, *Geranium phaeum*, *Rosa pendulina*, *Daphne mezereum*) differenciálják a környező kistájak magasabban fekvő részeitől. Uralkodó erdőtársulása a Melittio-Fagetum. Galyatető környékén Aconito-Fagetum jelenik meg, aljnövényzetében konstans a *Polygonatum verticillatum*, *Prenanthes purpurea*, *Lunaria rediviva*, *Senecio nemorensis* subsp. *fuchsii*. A Kékes környéki hasonló állományok szegényesebbek. A délies kiterjesztésű oldalakra ugyanakkor xerotherm tölgyesek is felkúsznak, de aljnövényzetük sokkal szegényesebb a déli-mátraiakénál. Kiemelhető azonban a *Potentilla micrantha* megléte, mely az északias oldalakon is fellelhető, általánosan elterjedt. Jellemző társulása a területnek a *Genista pilosae-Quercetum petraeae*, amely meredek, általában bontott andezitből álló, kisavanyodott letöréseken kap lábra. Kifejezetten jellemző itt a *Vaccinium myrtillus* (Áfonyás, Kis-Lipót, Serpenyő, stb. lásd PAPP 1988) és a letörpült bükk megléte. Mátraalmás környékén jellegzetes Luzulo-Fagetum állományok állnak a kibukkanó „középső riolituffán” (=dácituffa), melyekben a *Deschampsia flexuosa*, *Orthilia secunda*, *Monotropa hypopitys*, *Phyteuma spicatum* (Szabó Vágás) jellemzőek. Az egykori Huták (Mátraszentimre, Mszlászló, Mszisztván, Mkeresztes) környékén idős, szép hegyi rétek vannak. Hegyi irtásrét foltok a Tót-hegyes környékén is vannak, erről a környékről ismert az *Alchemilla glaucescens* (Nagy-rétek, Rossz-rétek). Elterjedt ezen a környéken a *Traunsteinera globosa*, szórványos az *Ophioglossum vulgatum* (Nagy-rétek környéke) és jelzik a *Botrychium lunaria* előfordulását (FARKAS 1999), míg Piszkes legelőn az *Agrimonia procera* került elő. Általánosan jellemző az *Alchemilla monticola*, az *Alchemilla micans*, a *Carlina acaulis* és „Nardetum”-ok megléte. Ugyanakkor kiemelendők az előbbi fajokkal közösen előforduló erdőssztyep fajok, mint a *Crepis praemorsa*, a *Prunella grandiflora*, a *Dianthus collinus*, vagy az *Arenaria procera*. Az északi oldalak sziklaletörései igen jelentős reliktummegőrző képességgel bírnak, és főleg a Kékes környéki nagy sziklafalak környezetében élnek montán reliktumok (*Woodsia alpina* †(?), *Clematis alpina*, *Rosa pendulina*, *Saxifraga paniculata*, *Bupleurum longifolium*, *Centaurea mollis*, *Festuca amethystina*),

illetve szurdokerdei fajok (*Aconitum vulparia*, *Cimicifuga europaea* †(?), *Rubus saxatilis* (Vojtkó A. adata), *Pleurospermum austriacum*, *Valeriana tripteris*, *Lunaria rediviva*, stb.). Kékes északi, felhagyott sípályáján leltünk a *Huperzia selago* néhány példányára, és innen (is) ismert a *Phegopteris connectilis*. A nálunk csupán a Mátrából ismert *Poa remota* előfordulásainak java csuszamlásos vápában álló mocsárhoz kötődik. A Kékes környéki északi kötengerek reliktumuma a *Polystichum braunii*, a *Clematis alpina* és a legutóbb meglelt *Ribes alpinum*. A Mátraháza melletti Kecse-bércről a *Woodsia ilvensis* előfordulását jelzik.

A terület a Mátra legkutatottabb része, már Kitaibel is megfordult itt és több adatot gyűjtött, később Boros, Kárpáti, majd Kovács - Máthé, Standovár, Bánkúti és Vojtkó a legjelentősebb adatközlők közül.

Florisztikai adatközlés szempontjából jellegzetes helyek: mátrakeresztesi Nagy-rétek, Tót-hegyes, Ágasvár, Szamar-kő, Galyavár, Pizskés-legelő, Lengyendi-Galya, Galya-tető, galyai Fekete-tó, Kis-Lipót, Bagoly-kő, Csór-hegy, Sombokor, Kőrismocsár, Sas-kő, Disznó-kő, Éles-bérc, mátraházai Kecse-bérc. SG

Nyugati-Mátra A Zagyva-völgy mentén húzódó nyugati szárnyát adja a Mátrának. Határa nyugaton a Zagyva-völgy hegylábi határvonala, északon a Köerdő-tető hegylábi pereme, keleten a Kecskés-patak - Köerdő-tető alatti patak - Madarász-patak - Marton-réti nyereg - Kövecses-patak völgye - Vadókás-kő és Mocsár-Bükk közti völgy - Zám-patak-völgye János váráig - innen az Isten-fa-tető, Elő-kő, Nagy-hársas, Kecse-kő, apci Somlyó, Kopasz-hegy, Szőlő-hegy, Mulató vonulatának hegylábi területe. Déli vége a petőfibányai Mulató, innen nyugaton a Zagyva-völgy. Tagolni szokás Délnyugati-Mátrára (a Szurdok-völgyig) és Pásztói-Mátrára (Szurdok és Kövecses völgy között). É-D-i irányú hasadékvulkanizmus eredménye.

A Délnyugati-Mátrában és a Zagyva-völgyre néző területeken az erdőssztyep jelleg erősödik fel, előbbi területen a szőlőművelés felhagyása után jellegzetes erdőssztyep rétek jelentek meg, jellemző a *Vinca herbacea*, *Echium russicum*, *Cytisus albus* (MESTER ined.), *Cytisus austriacus*, *Inula germanica* (vö. SCHMOTZER - VOJTKÓ 1995) löszfajok, míg az erdőssztyep fajok a Farkaslyuk-tetőig felhúzódnak (*Asyneuma canescens*, *Phlomis tuberosa*, *Dictamnus albus*, *Ranunculus illyricus*, *Allium paniculatum*, stb.) A Pásztói-Mátra jellegzetes fajai a *Silaum peucedanoides* (emellett csak a Havason), a *Scrophularia vernalis* (Muzsla, Nyikom, Zám-völgy), valamint a jelenleg csak a Kő-bércről és a Kis-Koncsúrról ismert *Sempervivum marmoratum* és az *Asarum europaeum* (emellett csak Mátraalmás mellett láttuk). Bükkösök csak a legmagasabb területeken (Nyikom, Muzsla) és a Zám-völgy felső részén jelennek meg, előfordulnak itt a *Scopolia carniolica*, a *Daphne mezereum* (STANDOVÁR 1986) és a *Geranium phaeum* (Muzsla). A Nyugati-Mátra xerotherm tölgyeseiben (Poo pannonicae-Quercetum, Corno-Quercetum) elterjedt a *Fraxinus ornus*.

Botanikailag kevésbé kutatott terület, néhány szórványadat ismert a század első feléből és Schmotzer (l.c. és diplomamunka), valamint Mester (l.c. és MESTER 1995) munkái a Délnyugati részekről. Ezek mellett Standovár cikke kiemelendő a Pásztói-Mátra északi részéről (STANDOVÁR 1986), valamint HARMOS - SRAMKÓ (2000) említhető.

Florisztikai adatközlés szempontjából jellegzetes helyek: Farkaslyuk-tető, Nyikom, Görbe-bérc, Muzsla, Nagy-Koncsúr, apci Somlyó, petőfibányai Kopasz. SG

Déli-Mátra A Mátra Alföldre lankásan lejtő déli része, mely döntően piroxénandezitből épül fel, a „fedőandezit” hiányzik róla, 600 m-nél alacsonyabb terület. Északon a 600 m-es magasságvonal határolja el a Magas-Mátrától, nyugaton a Zám-völgy, a János várától az Isten-fa-tető, az Elő-kő és a Nagy-hársas hegylábi területe különíti el a Nyugati-Mátrától, majd délen a 200 m-es magassági vonal választja el a Déli-Mátraaljától az Abasár utáni Vár-pataktól, ahol keleten a Vár-völgy a határvonal a Keleti-Mátra felé.

Fás növényzetét elsősorban Quercetum petraeae-cerris és Corno-Quercetum adja, jellemző fajai a *Limodorum abortivum*, a *Doronicum hungaricum*, a *Laser trilobum* (Káva - MOLNÁR in press., Világos - VOJTKÓ et al. 1995), a *Vicia sparsiflora* (Világos - KOVÁCS 1957, Peres-bérc), a *Veronica paniculata* (FARKAS 1999), az *Iris graminea*, *Vinca herbacea*, stb. Főleg cseres-tölgyes állományok irtásrétjein jellemzőek fogtekerces állományok, melyekben jópár erdőssztyep ill. löszfaj él (*Echium russicum*, *Allium paniculatum*, *Inula oculus-christi*, *Phlomis tuberosa*, *Ranunculus illyricus*, *Dictamnus albus*, *Dianthus collinus*, stb.). A sziklakibúvásokon jellemző az *Iris pumila*, a lejtőssztyepeken seregnyi értékes faj, köztük a szubmediterrán *Plantago argentea*, a *Lathyrus pallescens* †(?), a *Stipa* fajok (*S. tirsia*, *S. dasyphylla* (Tekeres-kő), *S. pulcherrima*), *Asyneuma canescens* (Sár-hegy - SOÓ 1937, Rónya-bérc). Az Alföldről is felhúzódnak néhány, inkább ott jellemző faj, így az *Eryngium planum* (Sár-hegy - BÁNKUTI 1982), az *Aster sedifolius* (Sár-hegy - SOÓ 1937, Havas), a *Sedum hillebrandtii* (Sár-hegy - SIMON 1992). Kiemelhető néhány, elsősorban a Dunántúlról ismert növény itteni előfordulása. Ilyenek a *Luzula forsteri* (BÁNKUTI 2000, MOLNÁR in press.), a *Primula vulgaris* (FEHÉR 1989), a *Lonicera caprifolium* (szubszpontán MOLNÁR in press.). Érdekes a *Fritillaria meleagris* a Nagyhencreten (Nyerges-tető - IZRAEL 1964) és a *Piptatherum virescens* Tekeres-kő alján.

A terület kutatottsága a Magas-Mátráéval vetekszik. Kiemelkedő a gyöngyösi Sár-hegy ismerete, melyet már a múlt századtól kezdve napjainkig (Molnár Tamás) intenzíven kutatnak, Máthé - Kovács térképezte (MÁTHÉ - KOVÁCS 1962). Emellett Mátrafüred környékéről, a Világosról (VOJTKÓ et al. 1995) és Gyöngyöstarján környékéről (MOLNÁR in press.) ismerünk adatokat.

Florisztikai adatközlés szempontjából jellegzetes területek: János-vára, Havas, Káva, Világos (alsó, délies oldala), Sár-hegy, mátrafüredi Kőporos-tető, Nyerges-tető, Rónya-bérc, Tekeres-kő. MCs - SG

Keleti-Mátra A Központi-Mátra keleti, látatakaróval borított része. Északi részén magasabb, déli oldalán 500 m körüli magasságú csúcsok helyezkednek el. A Déli-Mátrától a Vár-patak, a Déli-Mátraaljától a 200 m-es magassági vonal határolja el. Nyugati határa a Tarna-völgy. Északon a Parádi-Tarna völgy, majd a Baj-patak völgye, felső részén nyugati irányban a 400 m-es szintvonal határolja a Csiklód és a Borostyános közötti völgyig, amin felfutva a Cserepes-tető alján, a 600 m-es szintvonalon fut határa a Vár-völgy felső részéig.

Botanikailag szinte teljesen ismeretlen terület, déli oldalán xerotherm tölgyesekkel, a gerincen és az északi oldalon kevés bükkössel. Kissé ismertebb a gerinc, így pl. Gazos-kő, ahonnan az *Alyssum saxatile* ismert a Mátrából (KOVÁCS - MÁTHÉ 1965). Néhány adatot közöl MOLNÁR (in press.) a Tarjánka-völgy környékéről. Egyébként alig tudunk valamit az itteni növényzetről.

Florisztikai adatközlés szempontjából jellegzetes helyek: Éva-kő, Tarjánka-völgy, Gazos-kő.

SG

Határai:

északon: Nagybátany (Bátanyterenye) - Kecskés-patak - nyugatra a Kőerdő-tető alatti patak - Madarász-patak - a Marton-réti nyergen át - Kövicses-patak - Hegyes-hegy alán az Óvár alatti 550 m-es szintvonalig - majd ezen a magassági vonalon a Som-hegyig - azt kikerülve újra az 550 m-es szintvonalon a Cserepes-tető keleti oldaláig - Csiklósd és Borostyános közötti völgyön 400 m magasságig - innen a Csákány-köt és a Györke-tető szubvulkáni képződményét kikerülve a 400 m-es szintvonalon a Remete-tető alatti Baj-patak völgyéig - azon lefut a Parádi-Tarna völgyére Sirokig.

keleten: Tarna-völgy Tarnaszentmáriáig

délen: a 200 m-es magassági vonal Tarnaszentmáriától Abasárig, majd a Sár-hegy alatt újra ezen a szintvonalon Gyöngyöstől Gyöngyöspatáig - Kecse-kő déli alja - Nagy-hársas, apci Somlyó, petőfibányai Kopasz hegylábi területe a Mulató-hegyig. nyugaton a Zagyva-völgy többletvízhatástól mentes bal parti része Lőrincitől Nagybátanyig.

Érintett község határok:

Abasár (Ny-É-ÉK), Apc (D-K-ÉK), Bátanyterenye (D-DK), Bodony (DNy), Domoszló (ÉNy-É-ÉK), Gyöngyös (ÉNy-É-ÉK), Gyöngyösoroszi, Gyöngyöspata (ÉNy-É-ÉK), Gyöngyössolymos (DNy kivéve), Gyöngyöstarján (ÉNy-É-ÉK), Jobbágyi (ÉK-K-DK), Kismána (ÉNy-É-ÉK), Lőrinci (ÉK), Markaz (ÉNy-É-ÉK), Mátraszentimre, Mátraverebély (DK), Parád (D), Parászasvár (D-DNy), Pásztó (ÉK-K-DK), Recsk (D), Rózsaszentmárton (Ny), Sirok (D), Szuha (DNy-D-DK), Szurdokpüspöki (ÉK-K-DK), Szűcsi (ÉNy), Tar (ÉK-DK), Tarnaszentmária (Ny-ÉNy), Verpelét (ÉNy), Visonta (ÉNy)
Község határai a Déli-Mátraaljáival, a Tarna-völgygel, Bükkaljával, a Felső-Tarnai-dombsággal, a Zagyva-völgygel és a Keleti-Cserhátal közösek.

Sramkó Gábor

1.9.3. Nyugati-Mátraalja: Hatvan és Gyöngyös között található kb. 140 km²-es terület. A kistáj 119 és 360 m közötti tengerszint feletti magasságú, enyhén D-nek lejtőt hegységelötéri dombság. Patakok által csak gyengén szabdalta. A hegyláb felszint idősebb törmelékű 40-60 m relatív magasságú völgyközi hátakká alakult kiemelkedései és fiatal süllyedékek tagolják. A kistáj közettani alapja andezit, amire főleg márga, homokkő, agyag rakódott, később lignites rétegek és igen jellemző a lösz. Az Ágói-, Rédei-Nagy-, Tarján-, Toka-, Gyöngyös- és a többször is mederváltozásra kényszerített Mérges-patak tagolja fel. Száraz, vízhiányos terület. Florisztikailag nem sok mindent rejt, mivel a belterület és a szőlő-szántó aránya 95% körül van. Potenciálisan szárazabb erdősztyep vegetáció lehetett itt, ma legfeljebb mezsgyék, akácok, néhány m²-es erdő-bozót foltocskák vannak. Botanikailag alig kutatott terület.

Határai

északról: változatos, hullámos határral illeszkedik a Nyugati- és a Déli-Mátrához Lőrincitől Gyöngyösig

nyugatról: Lőrinci és Hatvan K-i határa;

délről: nagyjából az M3-as mentén Hatvantól Gyöngyöshalászig;

keletről: Gyöngyös és Gyöngyöshalász K-i határa.

Érintett település határok: Atkár (É-ÉNy), Ecséd, Gyöngyös (DK-D-DNy), Gyöngyöshalász (É), Gyöngyössolymos (D), Gyöngyöstarján (D), Hatvan (ÉK), Hort (É), Nagyréde (É-K-D), Petőfibénya (D), Rózsaszentmárton (DK), Szűcsi (D).

Település határai a Gyöngyösi- és a Hatvani-síkkal, az Alsó-Ipoly- és a Zagyva-völgygel, a Nyugati- és a Déli-Mátrával, valamint a Keleti-Mátraaljáival közösek.

Molnár Csaba

1.9.3. Keleti-Mátraalja: Gyöngyös városától K-re található, kb. 200 km²-es terület. A kistáj 109 és 300 m közötti tengerszint feletti magasságú hegységelötéri dombság. A felszín enyhén D-DK-nek lejt, s jobbra hordalékkúpok alkotják, melyeket a lefutó patakok szabdalnak völgyközi hátakká 50-100 m-es relatív magasságokkal. A hordalékkúp-rendszer meredek lejtőjű, fiatal É-D, ill. ÉNy-DK-i irányú süllyedékek tagolják. A kistáj közettani alapja andezit, amire helyenként márga, homok, agyag, ill. lignites képződmények (Visontai külszíni fejtés) települtek. Ezt az üledéket É-on pleisztocén törmelékű kavicsos-homokos képződményei, D felé pedig főleg lösz és egyéb anyagok fedik. A lejtővidéket a Bene-, Vár-, Nyiget-, Berek-, Domoszlói-, Forrás- és Tarnóca-patak tagolja. Florisztikailag átmenetet mutat a Mátra D-i része és az Alföld között. Potenciálisan erdősztyep vegetáció boríthatta, a patakok mentén árterekkel, fűz-ligeterdőkkel, de mára ebből alig maradt. A beépített vagy szántó-szőlő terület 70% körüli. Ritkás, jórészt elakácsozott erdőfoltok, mezsgyék, patakparti üde-nedves legelők és itt-ott apró szikes foltok jellemzik. Botanikailag alig kutatott.

Határai

északról: a Mátra déli része Gyöngyöstől Verpelétig;

nyugatról: Gyöngyös és Gyöngyöshalász K-i határa;

keletről: a Kál-Kápolnáról induló vasút vonal mentén Verpelétig;

délről: az Alföldre simuló dombok Gyöngyöshalásztól Kompoltig.

Érintett településhatárok: Heves megye: Abasár (D-DK), Aldebrő (Ny), Detk (ÉNy-É-ÉK), Domoszló (D), Feldebrő (Ny), Gyöngyös (K), Gyöngyöshalász (K), Halmajugra, Kápolna (Ny), Karácsond (É), Kisdána (D), Ludas (É), Markaz (D), Tófalu (Ny), Verpelét (DNy), Vécs, Visonta.

Településhatárai a Gyöngyösi-síkkal, a Tarna-völgygel, a Déli-Mátrával és a Nyugati-Mátraaljával közösek.
Molnár Csaba

Idézett irodalom

- BÁNKUTI K. (1982): Újabb adatok a gyöngyösi Sár-hegy flórájához. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. **8**: 177.
- BÁNKUTI K. (2000): *Luzula forsteri* (Sm.) DC. a Mátrában, adatok a Cserhát flórájához. - *Kitaibelia* **5**(1): 61-62.
- FEHÉR M. (1989): *Primula vulgaris* Huds. a Mátrában. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. **14**: 38.
- HARMOS K. - SRAMKÓ G. (2000): Adatok a Mátra flórájához I. - *Kitaibelia* **5**(1): 63-78.
- IZRAEL G. (1964) A kockásliliom (*Fritillaria meleagris* L) mátrai előfordulása és termőhelye. - Bot. Közlem. **51**: 239-242.
- KOVÁCS M. (1957): A Mátra újabb cönológiai és florisztikai adatai. - Bot. Közlem. **47**: 356-358.
- KOVÁCS M. (1964): Zönnologische und Experimentell-Ökologische Untersuchungen in der Umgebung von Parád. - *Acta Botanica Academia Scientiarum Hungaricae* **10**(1-2): 175-211.
- KOVÁCS M. - MÁTHÉ I. (1965): Újabb adatok a Mátra flórájához. - Bot. Közlem. **52**(1): 29-30.
- MÁTHÉ I. - KOVÁCS M. (1961): Erodierete weiden in der Umgebund von Parád. - *Acta Agronomica Scientiarum Hungaricae* **11**: 383-404.
- MÁTHÉ I. - KOVÁCS M. (1962): A gyöngyösi Sár-hegy vegetációja. - Bot. Közlem. **49**(2-4): 309-327.
- MESTER Zs. (1995): A Nyugati-Mátra - Zagyvavölgye kistáj természeti értékei. - *Natura Közösség Bajza Gimnázium, Hatvan*, 12 pp.
- MESTER Zs. (ined.): Újabb védendő sztyeppterületek a Délnyugat-Mátrában. - kézirat, Hatvan, 1996.
- MOLNÁR Cs. (in press.): Új adatok a Mátra déli részének növényvilágából I. - *Kitaibelia*
- PAPP V. G. (1988): *Vaccinium myrtillus* L. állományok Galya-tető környékén. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. **13**: 63-64.
- SCHMOTZER A. - VOJTKÓ A. (1995): Az apci Somlyó erdőssztyepp vegetációja. - Bot. Közlem. **82**(1-2): 149-150.
- SIMON T. (1992): A magyarországi edégyes flóra határozója. - Tankönyvkiadó., Bp., 892. pp.
- SOÓ R. (1937): A Mátrahegység és környékének flórája. - Debrecen, 89 pp.
- STANDOVÁR T. (1986): Néhány ritka és védett növényfaj újabb, a Mátrai TK területén kívül eső nyugat-mátrai lelőhelye. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr. **11**: 11-13.
- SZÉKELY A. (1996): Vulkanomorfológia. - ELTE Eötvös Kiadó, Bp. 234 pp.
- VARGA GY. - CSILLAGNÉ TEPLÁNSZKY E. - FÉLEGYHÁZI ZS. (1975): A Mátra hegység földtana. - *Annales Instituti Geologici Publici Hungarici* **58**(1): 1-481.
- VOJTKÓ A. - SCHMOTZER A. - SUBA J. - BAKALÁRNÉ S. I. (1995): Florisztikai adatok a Világos-hegyről (Mátra hegység). - *Acta Academiae Pedagogicae Agriensis Nova Series* **21**. Suppl. **1**: 387-396.